

Stellingname t.b.v. de *Commissie voor Europese Zaken* op 7-12-2012

Dr Alfred Kleinknecht, hoogleraar economie TU Delft

Diagnose:

De discussie over de Euro draait om problemen met overheidsbegrotingen. Deze problemen zijn echter maar een bijproduct van een dieperliggend probleem. Het echte probleem zit hem in fundamentele verschillen van concurrentiekracht binnen de Eurozone. Kijkt men bijvoorbeeld naar indicatoren van de kennisintensiteit van producten en productieprocessen (zoals R&D of octrooien, belangrijk voor export!), dan zijn aanbieders uit de Mediterrane landen helemaal geen partij voor hun concurrenten uit het Noorden. Daar komt dan recent nog een niet-concurrerend niveau van prijzen en lonen erbij. Dit alles komt erop neer dat de Mediterrane landen opgezadeld zitten met een munt die (voor hen) een veel te hoge wisselkoers heeft. Ze zijn niet alleen niet concurrerend binnen de Eurozone, maar ook ten opzichte van de rest van de Wereld. Hier doet zich het bekende "**Dutch Disease**" probleem voor, zoals Nederland dat in de periode 1975-85 heeft meegemaakt: door een te harde munt verliest men posities op exportmarkten en krijgt tevens last van forse import penetratie. Resultaat: oplopende werkloosheid en problemen met de overheidsbegroting. De nu lopende pogingen om dit op te lossen door middel van een deflatoire strategie (met pre-Keynesiaanse methodes à la Hendrik Colijn) zijn desastreus voor de mensen in het Zuiden, zetten Europeanen tegen elkaar op en doen het politieke draagvlak voor "Europa" afbrokkelen.

Het elementaire probleem zit hem daarin: Mediterrane landen hebben (nog steeds) import overschotten. Dit komt o.a. door excessieve export overschotten van Duitsland en Nederland. Als een land meer ontvangt dan het levert, dan wordt dat (in hoofdzaak) gefinancierd met krediet. In het verleden hebben onze banken, verzekeraars en pensioenfondsen gretig aan het Zuiden uitgeleend, tegen lage tarieven. Intussen is de particuliere sector gestopt met lenen, maar de schuldoopbouw gaat door. Het loopt nu via het systeem TARGET2 van de Europese Centrale Banken. Vorderingen uit de export overschotten van bijvoorbeeld Nederland t.o.v. de Mediterrane landen slaan nu neer als vorderingen van De Nederlandsche Bank (DNB) op de Europese Centrale Bank (ECB) en als claim van de ECB op de Nationale Centrale Banken van Griekenland, Spanje etc. Zolang de Mediterrane landen import overschotten boeken gaat de schuldenopbouw onverminderd door¹. Mochten de vorderingen van DNB/ECB op mediterrane Centrale Banken op een dag niet opeisbaar blijken te zijn (bijvoorbeeld door een faillissement en/of uittreding uit de Euro), dan maakt de ECB verlies - en daar draait uiteindelijk de belastingbetaler voor op. Volksvertegenwoordigers moeten zich goed realiseren dat de schuldenopbouw nu niet meer bij private financiële instellingen neerslaat, maar (voor het publiek onzichtbaar) bij publieke instellingen. En het gaat niet om geringe bedragen.

¹ Het probleem is overigens niet zo groot als het op het eerste gezicht lijkt, kijkend naar de bruto-saldo's in TARGET2. Een belangrijk deel van de TARGET2 saldo's wordt immers niet door import overschotten, maar door kapitaalvlucht verklaard (zie Karl Whelan: "Professor Sinn misses the target", 9-6-2011, <http://economicsintelligence.com/2011/06/06/>). Paul de Grauwe & Yuemei Ji ("What Germany should fear most is its own fear", <http://www.voxeu.org/article/>.) argumenteren dat de risico's beheersbaar zijn, maar er is wel een reel risico op verlies (ook voor Nederland) indien de Eurozone wordt opgebroken en/of landen failliet gaan.

Een lastig beleidsdilemma:

Wil men de Euro nog redden, dan moet urgent worden gesproken over hoe de Mediterrane landen zo snel mogelijk export- in plaats van import overschotten kunnen realiseren. Volgens elementaire boekhoudkundige logica zijn zij alleen met substantiële exportoverschotten in staat om rente en aflossing te betalen op hun buitenlandse schulden. Nederland en Duitsland staan hier voor een dilemma: enerzijds zijn met hun hoge export overschotten (t.o.v. het Zuiden) vele banen in hun exportindustrie gemoed, anderzijds is het voor de stabiliteit van de financiële sector (en onze pensioenen) essentieel dat de Mediterrane landen hun schulden kunnen afbetalen. Daarvoor zou echter de export-import balans binnen de Eurozone moeten verschuiven – en dit is niet verenigbaar met forse export overschotten van Duitsland en Nederland t.o.v. de Mediterrane landen. Hier conflicteert dus het belang van de financiële industrie met belangen van de exportindustrie.

Oplossingen:

Er is maar één oplossing: de landen met grote export overschotten (vooral NL en D) moeten meer spenderen en minder sparen (en dus meer importeren en minder exporteren). De Mediterrane landen moeten het tegendeel doen. In dit verband is het contraproductief (en in Europees verband onsolidair) indien NL en D streven naar evenwichtige overheidsbegrotingen – en dat ook nog midden in een crisis! Beide landen zouden een handreiking voor de oplossing van de Eurocrisis kunnen doen door voor een tekort van 3% van hun BBP te gaan.

Tevens zou het helpen als de sociale partners zich pro-Europees zouden opstellen. Looneisen moeten Europees gecoördineerd worden: hoge looneisen in landen met export overschotten, loonmatiging in landen met import overschotten. Mochten hogere looneisen in NL en D tot een iets hogere inflatie leiden, dan is dat mooi meegenomen voor de oplossing van de Mediterrane crisis. N.B.: Nederland is op dit moment *de facto* bezig met loonmatiging ("eigen werklozen eerst"). Dit zet de Eurocrisis extra op scherp.

Mochten de zonet geschetste oplossingen "onbespreekbaar" zijn, dan kan beter aan draaiboeken voor een goed georganiseerde splitsing van de Euro (of voor het individueel uittreden van Mediterrane landen) gewerkt worden. Het wanordelijk uiteenvallen van de Eurozone leidt immers tot problemen die niemand kan overzien.

Bron: Kleinknecht, A. (2012): 'Een alternatieve visie op de Eurocrisis', in: *Jaarboek van de Koninklijke Vereniging voor de Staatshuishoudkunde 2012*, Den Haag: Sdu Uitgevers, p. 29-37.